

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 4 mars 1918 kl. 1/2 4 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner rörande åvägbringande av utredning i fråga om föräldrars befriande från skyldigheten att bekosta skolmateriel åt barn i folk- och småskolor.

I en inom första kammaren avgiven och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 108, har herr Oscar Olsson m. fl. hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vilket sätt och efter vilka grunder en samverkan mellan stat och kommun må kunna åstadkommas för övertagande helt eller delvis av föräldrarna nu åliggande skyldighet att för sina barn i folk- och småskolan bekosta erforderlig skolmateriel.

Motion i första kammaren.

I avseende å motiveringen till denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

I en inom andra kammaren av herr Persson i Norrköping m. fl. avgiven motion nr 233 hemställes, att andra kammaren för sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vilket sätt och efter vilka grunder en samverkan mellan stat och kommun må kunna åstadkommas för övertagande helt eller delvis av föräldrarna nu åliggande skyldighet att för sina barn i folk- och småskolan bekosta erforderlig skolmateriel.

Motion i andra kammaren.

Med avseende på vad motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens första tillfälliga utskott har efter erhållen remiss av sistberörda motion anfört följande:

Andra kammarens första tillfälliga utskott.

»Det slutyrkande, i vilket motionen utmynnar, överensstämmer ordagrant med andra kammarens första tillfälliga utskotts hemställan i anled-

ning av den förra året av herrar Vennerström och Hage väckta motionen nr 327. Årets motion torde därför väsentligen få betraktas som ett återupptagande av den sistnämnda motionen.

Herrar Vennerströms och Hages motion hänvisades till andra kammarens första tillfälliga utskott, som däröver avgav ett utlåtande, varur utskottet tillåter sig anföra följande synpunkter:

Utskottet påpekade bland annat, huru de kostnader för barnens uppfostran under skolåldern, som läggas på föräldrarna, drabba dessa högst olika och i proportion till barnantalet inom familjen. Ju större barnskara desto större utgifter för skolmateriel. Dessa utgifters fördelning utan hänsyn till familjernas olika ekonomiska bärkraft måste sålunda drabba högst orättvist. Utskottet framhävde vidare den menliga inverkan på undervisningen, olikheten i barnens utrustning med nödvändig skolmateriel måste medföra, samt det pinsamma för läraren att upprepade gånger nödgas ålägga fattiga barn att medhava för materielens anskaffning erforderliga penningar. Ävenså betonade utskottet, att barnens iakttagande av akt-samhet med den materiel, som anföretros dem, icke betingas så mycket av sättet för materielens åtkomst som fastmer av helt andra faktorer. Föreskrives ersättningsskyldighet för skadad materiel, blir det föräldrarna angeläget att oavlåtligt mana barnen till iakttagande av varsamhet.

Angående proportionen mellan statens och kommunens anpart vid övertagandet av kostnaderna framhöll utskottet:

»Beträffande frågan, huruvida de utgifter, som enligt förslaget skulle överflyttas på det allmänna, böra bestridas av stat eller kommun eller bådadera, tilltror sig utskottet icke att uttala någon bestämd mening. Att med nuvarande kommunala skatteförhållanden lägga hela bördan av dessa utgifter på kommunerna synes emellertid otänkbart. Skulle en uppdelning av kostnaderna ifrågasättas, bör emellertid den fördelningsgrund, som motionärerna föreslå, icke komma till användning utan hellre den, efter vilken lärarnes kontanta minimilön utgår.»*

Andra kammaren biföll utan debatt utskottets hemställan, varefter ärendet i vederbörlig ordning remitterades till första kammaren och dess första tillfälliga utskott, vilket på angivna grunder tillstyrkte bifall till andra kammarens beslut i frågan. Vid utskottets utlåtande var fogad en reservation för avslag, och efter överläggning inom första kammaren bifölls denna reservation med 44 röster mot 42, som avgåvos för utskottets hemställan. Frågan hade alltså denna gång förfallit.

* Motionärerna hade tänkt sig, att staten betalade $\frac{2}{3}$ och vederbörande kommun $\frac{1}{3}$ av den nödiga summan.

De skäl, som dikterade första kammarens beslut, torde väsentligen ha varit statsfinansiella: man synes ha fruktat de ökade utgifter från statens sida, som bekostandet av den i motionen omnämnda skolmaterielen skulle ha till följd. Emellertid synes man därvid icke tillräckligt ha beaktat den skillnad, som förefinnes mellan motionärernas slutyrkande och andra kammarens första tillfälliga utskotts hemställan. Utskottet yrkade nämligen, som ovan framhållits, att kammaren måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vilket sätt och efter vilka grunder en samverkan mellan stat och kommun må kunna åstadkommas för övertagande *helt eller delvis* av föräldrarna nu åliggande skyldighet o. s. v. Orden *helt eller delvis* förekommo icke i motionärernas slutyrkande. Genom dessa ord har utskottet tydligen velat uttala, att frågan, i vilken utsträckning dessa utgifter skulle bestridas av det allmänna, borde bliva föremål för en eventuell utredning. Jämväl i sin motivering framhåller utskottet, att »samhället bör övertaga åtminstone det väsentliga av dessa utgifter».

Med avseende på den invändning, som gjordes under debatten i första kammaren, att det skulle te sig egendomligt, därest även de förmögna barn skulle få skolmateriel gratis, vill utskottet påpeka, att, då ju alla på skattevägen få bidra med de medel, som här äro erforderliga, denna invändning saknar all bäringhet.

Då ärendet så nyligen behandlats, och utskottet vidhåller den förra året intagna ståndpunkt, som andra kammaren utan meningsskiljaktighet givit sin anslutning, anser sig utskottet nu sakna anledning att närmare ingå på frågan.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet med anledning av förevarande motion hemställa, att andra kammaren för sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vilket sätt och efter vilka grunder en samverkan mellan stat och kommun må kunna åstadkommas för övertagande helt eller delvis av föräldrarna nu åliggande skyldighet att för sina barn i folk- och småskolan bekosta erforderlig skolmateriel.»

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma till sitt första tillfälliga utskott.

Alltsedan dess första år har vår folkskola meddelat kostnadsfri undervisning, i det att av allmänna medel lämnats nödigt rörelsekapital för dess verksamhet. Därmed har dock icke den principen, att alla med skol-

Utskottet.

gången förenade kostnader skulle avlyftas från den enskilde och bestridas av stat eller kommun, godtagits.

På senare tid har en ny principiell uppfattning av det allmännas skyldigheter sökt göra sig gällande i syfte att låta såväl de direkta som de indirekta utgifterna för undervisningen i folkskolorna gäldas av allmänna medel.

I den mån därmed avses att bereda obemedlade eller mindre bemedlade föräldrar möjlighet att låta sina barn på bästa sätt tillgodogöra sig den kostnadsfria undervisningen, synes emot berörda uppfattning ej vara något att erinra.

Utskottet anser sig således böra ansluta sig till förevarande förslag i vad desamma avse kostnadsfritt tillhandahållande av skolmateriel åt behövande, men utskottet kan ej dela den från vissa håll uttalade uppfattningen, att på grund av folkskolans karaktär och ställning skolmateriel kostnadsfritt bör tillhandahållas *alla* dess lärjungar, utan utskottet anser sig såväl av principiella som av ekonomiska skäl böra vidhålla, att understöd av ifrågavarande slag må tillkomma allenast sådana, som efter noggrann prövning befinnas verkligen vara i behov därav.

De utgifter som härav föranledas åligga givetvis i första hand vederbörande kommuner. I en del församlingar har man ock redan nu vidtagit mer eller mindre omfattande åtgärder uti ifrågavarande syfte, men torde dock i flertalet kommuner så ännu ej vara förhållandet, och särskilt i de fattiga och skattetyngda, där behovet av skolmaterielens kostnadsfria tillhandahållande nog i allmänhet är störst, ställer det sig givetvis svårt att få ifrågavarande behov tillgodosett.

Då utom de ekonomiska skälen, vilka under rådande dyrtid kraftigare än eljest göra sig gällande, jämväl dylika av pedagogisk art tala för ett fortgående på den väg, som en del kommuner salunda redan beträtt, i det att det givetvis inverkar synnerligen menligt på undervisningens resultat, om lärjungar, som ej själva kunnat anskaffa behövlige böcker och skrivmateriel, nödgas sitta overksammas under lektionerna och ej kunna bereda sina hemuppgifter, synes en utredning om och i vad mån skolmateriel i samtliga folkskolor kostnadsfritt må kunna tillhandahållas sådana lärjungar, som äro i behov av dylikt understöd, böra tillstyrkas.

De från åtskilliga håll uttalade farhågorna därom, att lämnandet av fri undervisningsmateriel skulle medföra mindre aktsamhet från lärjungarnas sida, för vilka farhågors berättigande grundade skäl kunna förebringas, torde i viss mån förringas därav, att en del av kostnaden fortfarande kommer att vila på vederbörande kommuner, i vilkas intresse det således

ligger att tillse, att de föreskrifter till förebyggande av oaktsamhet, som må komma att utfärdas, varda efterlevda.

Utan ekonomisk medverkan från statens sida åtminstone i fråga om de fattigare kommunerna lär emellertid nu angivna syfte ej kunna ernås. Visserligen har anslag vid 1917 års riksdag beviljats till understöd åt synnerligt skattetyngda landskommuner, och även vid innevarande riksdag föreligger förslag om dylikt understöd, men torde det oaktat särskilt bidrag för nu ifrågavarande ändamål komma att visa sig erforderligt, och lär det ankomma på en blivande utredning att närmare angiva, till vilken del och efter vilka grunder staten kan böra uti ifrågavarande hänseende giva de särskilda kommunerna sitt stöd.

På grund av vad utskottet sålunda anför, får utskottet hemställa,

1:o att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut,

2:o att första kammaren måtte för sin del i anledning av den inom kammaren väckta motionen besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda, på vilket sätt och efter vilka grunder en samverkan mellan stat och kommun må kunna åstadkommas för övertagande helt eller delvis av obemedlade och mindre bemedlade föräldrar nu åliggande skyldighet att för sina barn i folk- och småskolan bekosta erforderlig skolmateriel.

Stockholm den 4 mars 1918.

På utskottets vägnar:

TH. BORELL.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Borell, Bergman, Hulling, Schyller, Oscar Olsson, Lillienau och Petterson.*

Reservation

av herrar *Oscar Olsson, Bergman* och *Malkolm Petterson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.